

e-ISSN: 2630-6417

International Academic
Social Resources JournalARTICLE TYPE
Research Article
SUBJECT AREAS
FinanceArticle ID
57480
Article Serial Number
20Received
07 January 2022
Published
28 February 2022Doi Number
<http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.57480>How to Cite This Article:
Ulupinar, N. (2022).
“Yatırımcıların Kişilik
Tipinin Risk Alma Düzeyi
Üzerine Etkisi”,
International Academic
Social Resources Journal,
(e-ISSN: 2636-7637),
Vol:7, Issue:34; pp:230-
243.Academic Social Resources
Journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

Yatırımcıların Kişilik Tipinin Risk Alma Düzeyi Üzerine Etkisi

The Impact Of Investors' Personality Types On Risk Taking

Nazlı ULUPINAR ¹ ¹ İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Yönetimi İstanbul, Türkiye

ÖZET

Tasarruf eden bireyler tüketimlerinden geriye kalan miktarları bir takım amaçlar için yatırım araçlarına yönlendirmektedirler. Yatırım yapan bireyler bu aşamada çeşitli faktörlerden etkilenmektedirler. Yatırım kararlarını etkileyebilen bu faktörler kişilik özellikleri, psikolojik etmenler ya da bireyin etkileşimde olduğu sosyal çevre gibi unsurlar olabilmektedir. Bu çalışmada bireysel yatırımcıların yatırım kararı verirken kişilik tiplerinin risk alabilme düzeyi üzerinde etkisinin ne derece olduğu ölçülmeye çalışılmıştır. Bu amaçla 359 bireysel yatırımcı üzerinde anket çalışması yapılarak 16 farklı kişilik tipi ile 7 farklı risk alabilme düzeyi sorusu arasında istatistiksel anlamlılık durumu incelenmiştir. 16 kişilik tipinden bazıları risk alma düzey1, bazıları risk alma düzey5 ve bazıları ise risk alma düzey6 sorularında istatistiksel anlamlılık göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Kişilik, Yatırım, Bireysel Yatırımcı, Risk Alma Eğilimi, Risk Alma Düzeyi

JEL Kodları: D81, D91, G11

ABSTRACT

Saving individuals direct the remaining amounts of their consumption to investment tools for a number of purposes. Investing individuals are affected by various factors at this stage. These factors that can affect investment decisions can be personality traits, psychological factors or the social environment in which the individual interacts. In this study, it has been tried to measure the effect of personality types on risk taking level of individual investors while making investment decisions. For his purpose, a survey was conducted on 359 individual investors and the statistical significance between 16 different personality types and 7 different risk taking questions was examined. Some of the 16 personality types showed statistical significance in the risk taking level1, some in the risk taking level5 and some in the risk taking level6 questions.

Keywords: Personality, Investment, Individual Investor, Tendency to Take Risks, Risk Taking Level

JEL Codes: D81, D91, G11

1. GİRİŞ

Yatırım faaliyetlerinde bulunan bireylerin ana amacı getiri düzeylerini en üst seviyeye çıkarmak ve maliyetlerini en az seviyeye indirebilmektir. Davranışsal finans literatürde bireyleri; homo-economicus yani rasyonel düşünüp maksimum fayda teorisi odaklı davranışlarda bulunarak, devamlı doğru olan kararları veren ve herhangi bir şeyden etkilenmeyen birey olarak tanımlamaktadır. Bireyler gelirlerinden belli bölümleri tasarruf etmek için ayırarak yatırım yapmaya çalışmaktadırlar. Yatırım maddi olarak getiri sağlayabileceği gibi zarar edilebilme durumuna da neden olabilmektedir. Bu durum bireyleri karar verme aşamasında etkilemektedir.

Finsansal piyasalar gelişip, yatırım alternatifleri çoğaldıkça finansal risk algılaması daha fazla önem arz etmeye başlamıştır. Buda finansal risk algılamalarının analizi üzerinde durulması gerekliliğini göstermiştir.

Yatırımcıların algıladıkları risk üzerinde, kişilik özellikleri, psikolojik-demografik faktörler ve sosyo-ekonomik faktörler etkili olmaktadır. Tüm bu faktörler yatırımcının kararı üzerinde etkili olabilmektedir. Ayrıca yatırımcılar risk almayı seven, risk almaktan kaçınan ve riske kayıtsız olarak da üçe ayrılmaktadırlar.

Kişilik özellikleri, yatırımcıların yatırım kararları üzerinde etkili olan önemli etkenlerden bir tanesidir. Yatırımcıların finansal kararlar alırken hangi amaçla, hangi faktörden etkilenerek, hangi yatırım araçlarına yöneldikleri ve risk alabilme durumlarının kişilik tipleri ile bağlantı durumu araştırmaya konu olmuştur.

Bu çalışmada bireysel yatırımcıların kişilik tiplerinin, yatırım kararı verme aşamasında risk alabilme durumuna etkisinin olup olmadığı incelenmek istenmektedir. Çalışma 7 bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümü, literatür taraması, çalışmanın kavramsal çerçevesi, veriler ile kullanılacak yöntem, veri analizleri ile bulgu yorumlanması, son bölümde ise sonuç kısmı yer almaktadır.

2. DAVRANIŞSAL FİNANS

İktisat bilimin bireylerin doğa ve davranışı ile ilgili basitleştirici varsayımlarda bulunmuştur. Bireylerin karar alma sistemlerini etkileyen dış unsurları görmezden gelmiştir. Davranışsal finans bu boşluğu giderebilmek amacıyla klasik

ve neo-klasik yaklaşımların yetersizliği sebebiyle oluşan arayışlar ile ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlar bireyleri homo economicus yani rasyonel düşünebilen, üst düzey fayda için hareket eden ve herhangi bir durumdan etkilenmeden sürekli olarak doğru kararlar verebilen kişiler şeklinde görmüşlerdir. Davranışsal finans, geleneksel finans teorilerinin yetersiz kaldığı karar alma sürecini etkileyen psikolojik ve sosyolojik durumları da içine alan bir bileşim olarak ortaya çıkmıştır. Bu teori insanların duygu, düşünce ve ruhsal durumlarının değişebilir nitelikte olduğunu ve rasyonel kararlar alamayacaklarını varsayar.

Davranışsal finansın başlangıcı olarak literatürde gösterilen, Kahneman ve Tversky'nin 1979 yılında *Econometrica*'da yayımlanan makaleleridir. (Kahneman ve Tversky, 1979a: 263-292).

Davranışsal finans yaklaşımında insanlar rasyonel değil normal kabul edilirler. Yatırımcılar yatırım kararı alırken risk ve getiriden başka değişkenleri de göz önüne almaktadırlar. Değişkenlerin değerlendiriliyor olması sürecin kusursuz bir süreç olması demek değildir. Sonuç olarak alınan kararlar, faydayı maksimize etmek için değil de yatırımcının tatmin olduğu kararlar olduğu öne sürülmektedir (Estrada, 2001: 6).

Bu bilgileri değerlendirerek bireylerin homo economicus olmadığını söylememiz yanlış olmayacaktır. Davranışsal finans bireyin rasyonel olmadığını kabul eder. Bu şekilde bir takım finansal olayların anlaşılabilmesine yardımcı olmuştur.

Davranışsal finans psikoloji, sosyal psikoloji, sosyoloji ve antropoloji bilim dallarıyla ilişkilidir.

3. KİŞİLİK

Kişilik özellikleri bireysel farklılıkların belirlenmesinde referans olarak kullanılmaktadır. Bireylerin içsel olarak yaşadığı davranış ve deneyimlerin aslında neden olduğunun keşfedilmesi için kuramsal, görgül ve uygulamalı çalışmalar yapılmaktadır. Tüm bunlara bakıldığında kişilikle ilgili birçok tanımlama olduğunu görürüz (Cloninger, 2009: 3-26).

Kişiliği tanımlarken gelişimi incelemek gereklidir. Kişiliğin oluşumunda belirleyici olan süreç: biyolojik ve ruhsal öğeler ile var olmaktadır. Sürecin işleyişi doğumdan önce bireyin sahip olduğu genetiksel olan özelliklerle, sonra ise deneyimlerle edineceği ilk olarak aile, çevre ve kültür gibi kazanılarak şekillenmektedir. Bireyin yaşamı boyunca çevresiyle kurduğu ilişkiler, zihinsel, bedensel ve ruhsal farklılık oluşturarak kazandığı tüm bilgiler davranış biçimine ve yaşam tarzına yansımaktadır (Cüceoğlu: 1991).

Kişiliği oluşturan faktörlere baktığımızda genetik faktörler ve çevresel faktörler olarak ikiye ayrıldığını görürüz. Çevresel faktörler ise alt başlık olarak kültürel faktörler, sosyal yapı ve sınıf özellikleri ve aile kavramları şeklindedir.

3.1. Genetik Faktörler

Kuşaklar arası etkileşimle oluşup, çevre etkisiyle değişim geçirmeden, kromozom yoluyla, bireyin tüm yaşamı boyunca etkili olan etkidir.

3.2. Çevresel Faktörler

Genetik olmayan bireyin yetiştiği topluma ait din, kültür, gelenek, adet, bilim gibi faktörlere uygun şekilde yetişmesi ile oluşmaktadır.

3.3. Kültürel Faktörler

Doğumdan ölüme kadar olan ve tüm yaşamı kapsayan, süreç içerisinde dış çevre etkisiyle bireylerin idealleri, ilgileri, tutumları ve davranışları şekillenmesidir. Bu şekillenme kişilik oluşumunun parçasıdır.

Sosyal Yapı Sınıf ve Özellikleri: Sosyal gruplarda farklı kişilikler meydana çıkmaktadır. Bu gibi gruplarda bazen bireyin özellikleri tahmin edilebilir nitelikte olsa da bazen de bağlı olduğu sosyal yapı bilinebilirse tespit edilebilmektedir.

3.4. Aile

Bireyler doğduklarından itibaren bebeklik, çocukluk gibi temel eğitim dönemlerini aile içinde geçirirler. Bu sebeple aile ilişkileri kişilik gelişiminde çok önemlidir.

3.5. Kişiliğin Bileşenleri

Kişiliğin bileşenleri karakter, mizaç(huy), benlik ve yetenek kavramları şeklinde literatürde incelenmiştir.

3.6. Kişiliğin Kuramları

Kişiliği oluşturan yaklaşımlar tek kuram ile meydana gelmiştir. Kuramların çoğunluğu, psikologların çeşitli davranış biçimleri ve kişilik süreçleriyle ilgili tasvirleri anlattıkları eserlerden meydana gelmiştir. Bireyin kişiliğinin oluşumundaki sürecin kendilerine ait davranışlarının oluşumundaki rolleri açıklar (Burger, 2006: 35).

Kişilik hakkında çeşitli kuramlar olmakla beraber bu çalışmada Carl Gustav Jung'un kişilik kuramından esinlenerek oluşturulan Myers-Briggs Type Indicator (MBTI) kişilik kuramı üzerinde durulacaktır.

3.6.1. Carl Gustav Jung Kişilik Kuramı

Jung bir diğer kişilik kuramcılarında Freud'un etkisinde kalmıştır. Hatta Jung için Freud psikoanalizin veliahtı demiştir. Daha sonra Jung kendi bakış açısını getirmiş ve kişilik kuramını oluşturmuştur.

Jung çalışmalarında, kişiliği oluşturan bölümleri irdeleyerek kişiliğin oluşumunu, yaşam boyu ne tür değişimler gösterdiğini, kişiliğe etkinlik katan enerjinin hangi kaynaklar olduğu gibi sorulara cevaplandırma yaparak kişilik kavramını açıklar (Asan, 2011: 34).

Jung'a göre kişiliğin ana kısmını oluşturan bilinç dışı ve benliktir. İrk bilinçdışı kavramını oluşturan kişide Jung'dur. Birey ataları tarafından tecrübe edilmiş olan düşünme, hissetme, algılama ve davranışlara kalımsal şekilde sahip doğar. Buna ortak bilinçaltı denir ve ilksel imgelerle oluşur. Örnek verirsek, bilinçaltımızda anne imgesi bulunmaktadır ve yeni doğan bebekler anneleri ile çabucak etkileşime girerler. Jung anne, baba, yaşlı ve bilge adam, güneş, ay, kahraman, Tanrı ve ölüm şeklinde örneklemeler yapmıştır. Yaptığı bu imgelerde arketip adı verilmiştir. Jung, bireylerin bireysellik ve kalımsallıktan farklı amaç ve ideallere dönük olarak davranışlar gösterdiğini söylemiş, insan davranışlarının geçmişin tecrübesiyle ve geleceğe dönük olarak gerçekleştiğini belirtmiştir. Jung kişilikteki etkileşim taşıyan unsurları ego, kişisel bilinç ve kolektif bilinç olduğunu söylemektedir. Kolektif bilinç dışı bireyin bulunduğu toplumun ya da ait olduğu ırkın kalıtım ve geni yoluyla nesillerce aktarılan ortak özelliklerdir (Güney, 504-505; Ateş, Burger, 174-175).

3.6.2. Carl Gustav Jung'un Kişilik Tipleri

Psikolojik tipler kuramını geliştiren Jung'un amacı; sağlıklı bireyler arasında olan psikopatolojiyle ilişkisi olmayan ama aynı zamanda tutarlılık gösteren farklılıkları açıklamaktır (Myers, 1998). Uzun süre gözlemlerde bulunan Jung, insanların enerjilerini yönlendirdikleri yerleri, bilgi toplarken ne şekilde davrandıklarını, karar vermeye çalışırken ise hangi kriterleri kullanacaklarının tercihinde yaptıkları farklılıkları insanlar arasında olan farklılıkların temelini oluşturduğu görüşüne ulaşmıştır (Lawrance, 1993; McCaulley, 2000a; Myers, 1998).

Tablo 1. Jung'un Dışadönük ve İçedönük Tipleri

DIŞADÖNÜK	İÇEDÖNÜK
<ul style="list-style-type: none"> -Dışarıya dönüktür. -Dış çevreye yönelir. -Beklemenin fayda sağlamayacağına inanır. -Dış dünyayla pozitif ve yaratıcı ilişkiler kurar. -Değişiklik ve yenilikleri sever. -Kolay kırılmaz. -Güçlükler karşısında cesaretsizleşmez. -Önce tasarladığı işi yapmaya başlar. Bu işle ilgili düşüncelerini ise sonraya bırakır. -Kararsızlık durumu sergilemez. -İşlerinde dakiktir. 	<ul style="list-style-type: none"> -Kendi içine dönüktür. -Anıların ve hayallerin varlığıyla yaşar. -Eyleme geçmeden önce uzun düşünür. -Yapacağı işin sonuçlarını kendi içinde tartışır, sakıncalı tarafları anlamaya çalışır. -Utangaçtır. -Kendisine/başkasına güven duymaz. Başkasıyla kurduğu, zorlukla kurduğu ilişkilerinde kuşku duymaktan kendini alamaz. -Çevresine uyum sağlamada zorlanır.

Kaynak: Özgü (1976: 180-197); Veznadaroğlu (2005: 5).

Jung içe ve dışa dönük kişilik tiplerinin yetersizliğini görmüş ve bu kişilik tiplerini geliştirmiştir. İlk olarak bu iki kavramın farklılıkları yeterince açıkladığına inanmış, yeterli olduğunu düşünmüştür. Çalışmalarına devam ettiğinde yeterli olamayacakları kanısına varmıştır.

Jung kişilik boyutlarını şu şekilde tanımlamıştır: Dışadönüklük (Extroversion) ve içedönüklük (Introversion) şeklinde iki tutum, duyu organlarının verilerine güvenme (Sensation) ve sezgilere güvenme (Intuition), düşüncelere göre karar verme (Thinking), duygulara göre karar verme (Feeling), algılama (Perceiving) ve yargılama (Judging) (Jung, 1992: 18).

Tablo 2. Jung'un Temel Kişilik ve Duyuşsal Özellikler Sınıflaması

DÜNYAYLA İLİŞKİ ŞEKLİ	DIŞADÖNÜK (EXTRAVERSION) E	İÇEDÖNÜK (INTROVERSION) I
	Şeylerin ve diğer bireylerin dış dünyasına dönüklük.	Fikirlerin ve hislerin iç dünyasına dönüklük.
Karar verme/ oluşturma şekli	Karar verici (Judging) J Karara ulaşırken, sorunları çözümlerken belli sıraya odaklanmak.	Azimli (Perceiving) P Mümkün olan en çok oranda veri ve bilgiye odaklanmak.
Algı şekli	Algısal (Sensation) S Duyularla algılamaya, olgulara, detaylara ve somut olan olaylara dönüklük.	Sezgisel (Intuition) N Olasılıklara, hayal gücüne, anlamlara ve şeyleri bir bütün olarak görmeye dönüklük.
Değerlendirme şekli	Düşünen (Thinking) T Mantığı ve gerçekçiliği kullanmak.	Hisseden (Feeling) F İnsani değerlere öncelik. Dostluk kurmaya, inanç ve beğeniye bağlı olarak karar vermeye dönüklük.

Kaynak: Given (1996: 14).

3.6.3. Myers Briggs Modeli ve 16 Farklı Kişilik Tipi

Katharine Briggs psikolog olmamakla beraber insanları gözlemlemede yetenekli biridir. Jung'un kitabını okumadan, kendince insanları ve davranışlarını belirli kategorilere ayırmıştır. Jung'un kitabını okumasıyla beraber yaptığı çalışmaları bu yöne taşımış ve Jung'un tipolojisine göre sınıflandırma oluşturmuştur. Kızı Isabel Myers ile birlikte orijinal adı Myers-Briggs Type Indicator (MBTI) olan Myers-Briggs Tip Belirleyicisi'ni (MBTB) oluşturmuşlardır.

Myers Briggs kişilik modeli insanları dört boyut şeklinde kategorize etmektedir. Bu dört boyut: Dışa dönüklük-içe dönüklük (E:Extraversion, I: Introversion), Duyumsama-sezgisellik (S: Sensing, N: Intuition), Düşünme-hissetme (T:Thinking, F:Feeling), Yargılama-algılama (J:Judging, P:Perception) şeklindedir.

ESTP kişilik tipinin oluşumu bir örnekle anlatırsak; dışadönüklüğün, sağduyuluğun, düşünmenin ve kavramanın bir araya gelmesi şeklinde oluşum göstermektedir.

On altı adet psikolojik kişilik profili mevcuttur. Sonuçlara göre bireylerin hangi işe uygun olduklarının tespiti yapılabilmektedir (Myers Briggs, 1985).

Tablo 3. Myers-Briggs Tip Göstergesi (MBTI)

	I-İçedönük		E-Dışadönük		
T-Düşünme	ISTP	ISTJ	ESTP	ESTJ	S-Duyumsal
F-Hissetme	INFP	INFJ	ENFP	ENFJ	N-Sezgisel
F-Hissetme	ISFP	ISFJ	ESFP	ESFJ	S-Duyumsal
T-Düşünme	INTP	INTJ	ENTP	ENTJ	N-Sezgisel
	P-Algılama	J-Yargılama	P-Algılama	J-Yargılama	

Kaynak: Güneş ve Gökçek, 2012: 30.

Dört sorudan kuvvet alarak oluşan Myers Briggs Kişilik Modeli (Corma ve diğerleri, 2006: Hulme, 1996);

- ✓ Sahip olduğunuz enerjiyi ilk kaynakta nereye yönlendirmektесiniz? Dışa dönük, içe dönük;
- ✓ Bir bilgiyi işlerken bilgiyi işleme tercihiniz hangi yönde olur? Duyumsal yani olasılıklar, sezgisel yani gerçekler;
- ✓ Bir karar almaya çalışırken tercihleriniz ne şeklidedir? Düşünce odaklı, his odaklı;
- ✓ Yaşamınızı düzenlerken bulunduğunuz tercih nasıldır? Yargılayıcı, algısal.

Myers Briggs modelinde yukarıdaki dört sorunun cevabı olan sekiz adet unsur birbirleriyle eşleştirilmektedir. Bu eşleşme ile de 16 adet kişilik özelliği belirlenir. Kişilik özelliklerini şöyle sıralayabiliriz (Myers, McCaulley, 1985; www.biltek.tubitak.gov.tr;akt. Soysal,2008):

- ✓ Dışa Dönük/Duyumsal/Düşünce Odaklı/Yargılayıcı (ESTJ) Kişiliğe Sahip Olanlar (Yönetici): Yaşamlarını mantık üzerine düzenlerler çünkü enerjilerini hem dış dünyadan hem de gerçeklerden alırlar. Kavram ya da strateji üzerine vakit harcamazlar.
- ✓ İçe Dönük/Sezgisel/His Odaklı/Algısalcı (INFP) Olanlar (Mücadeleci, Avukat): Enerjilerini iç dünyalarındaki duygu ve düşüncelerden alırlar. Karar alırken de kendi kişisel değerlerine göre kararda bulunurlar. Yeniliklere karşı yaşamlarını esnek tutarlar, genelde sessiz ve yaratıcıdır.
- ✓ Dışa Dönük/Duyumsal/His Odaklı/Algısalcı (ESFP) (Heykeltıraş): Enerji olarak dış dünyadaki eylemleri ve konuşulanları alırlar. Gerçeklerle ilgilenirler, öncelikleri şuanıdır.
- ✓ İçe Dönük/Sezgisel/Düşünce Odaklı/Yargılayıcı (INTJ) (Yenilikçi/Öncü): Enerjilerini iç dünyalarından alırlar. Bir sorunla karşılaştıklarında nesnel çözümler üretirler. Mantık çerçevesinde yaşarlar.
- ✓ Dışa Dönük/Duyumsal/His Odaklı/Yargılayıcı (ESFJ) (Antrenör): Enerjilerini dış dünyadaki eylem ve kelimelerden alırlar. Karar vermede kişisel değerlere öncelik gösterirler. İnsanlara karşı sıcakkanlıdır ve arkadaşlarıyla vakit geçirmekten memnuniyet duyarlar.
- ✓ İçe Dönük/Sezgisel/Düşünce Odaklı/Algısalcı (INTP) Tip (Bilim İnsanı): Enerjilerini iç dünyalarında alırlar. Mantıksal hareket ederler. Yaşamlarını esnek tutarlar çünkü dünyanın işleyişini anlamak isterler. Sessiz ve uyumludurlar, neyin nasıl çalıştığı konusunda meraklıdır.
- ✓ Dönük/Sezgisel/His Odaklı/Algısalcı Tip (ENFP) (Avukat): Enerjilerini iç dünyalarından alırlar ve karar durumunda da seçeneklere göre değerlendirme yaparlar. Sessiz ve ciddi yapıdadırlar, yaşamlarını mantık çerçevesinde tutarlar.
- ✓ Dışa Dönük/Duyumsal/Düşünce Odaklı/Algısalcı Tip (ESTP) (Heykeltıraş): Enerjilerini dış dünyadan alırlar. Dış dünyadaki konuşmalar ve olaylar enerjilerini oluşturur. Gerçekleri nesnel olarak görme eğilimindedirler. Mantık çerçevesinde karar alırlar.

- ✓ İçe Dönük/Sezgisel/His Odaklı/Yargılayıcı (INFJ) Tip (Yenilikçi/Öncü): Enerjilerini iç dünyadan alırlar. Diğer kişileri ilgilendiren farklı durumlarda düşünmeyi severler.
- ✓ Dışa Dönük/Sezgisel/His Odaklı/Yargılayıcı (ENFJ) Tip (Antrenör): Enerjilerini dış dünyadan alırlar. Diğer insanlarla alakalı değişik seçenekler hakkında düşünmekten keyif alırlar. Yaşamları genelde kişisel temeller üzerine kuruludur. Sosyaldirler.
- ✓ İçe Dönük/Duyumsal/Düşünce Odaklı/Algısalıcı (ISTP) Tip (Bilim İnsanı): Enerjilerini kendi iç dünyalarından alırlar. Karar verirken mantık çerçevesinde hareket ederler. İlginç fıkirlere sahip olabilirler, oldukça meraklıdırlar. Neyin ne şekilde çalıştığı konusunda düşünürler.
- ✓ Dışa Dönük/Sezgisel/Düşünce Odaklı/Yargılayıcı (ENTJ) Tip (Yönetici/Şef): Enerjilerini dış dünyadaki olaylardan alırlar. Genelde nesnel yöntemleri tercih ederler. Yönetici rolleri üstlenmeyi severler. Standartlarının yüksek olmadığını gördüğü ya da yaptığı işi başarılı şekilde yapamayan insanlara karşı tolerans gösterememektedirler.
- ✓ İçe Dönük/Duyumsal/His Odaklı/Yargılayıcı Tip (ISFJ) (Bakıcı/Müdür): Enerjilerini kendi iç dünyalarından alırlar. Karar verirken değerlerini önde tutarlar. Genellikle insanları gözlemlemeyi seven ve sessiz yapıdadırlar.

4. YATIRIM, YATIRIMCI KAVRAMI VE BİREYSEL YATIRIMCILARIN KARAR MEKANİZMASINI ETKİLEYEN PSİKOLOJİK FAKTÖRLER

Yatırım: Bireylerin gelecekte rahat harcama yapabilmek adına bugünkü harcamalardan kaçınması ve vazgeçtiği tasarruflarının zamanla artmasına olanak sağlayan faaliyetlerdir (Tarhan Mengi ve Yılmaz Türkmen, 2013: 31).

Yatırımcı: Yatırım gerçekleştiren, yatırımlarını denetleyen ve onun sahibi olan reel ya da tüzel kişidir. Girişimci olarak isimlendirilir. Öz sermaye sahibi ve risk durumunu yüklenen kişidir (Güvemli, 2001: 5).

Bireysel Yatırımcı: Kendi adına işlem yapan kişilere denir. Kendileri adına işlem yapar, hesapları üzerinden işlemde bulunurlar. Gelirlerinin azar bölümünü gelecek tarihteki yatırımlarına ayırırlar. Çoğunlukla uzman yardımı almazlar. Uzman yardımı alırlarsa da ufak çaplıdır, portföylerini kendileri yönetirler.

Bireysel yatırımcıları etkileyen psikolojik faktörler bulunmaktadır. Bunlar; Bernewall'ın İkili Modeli, Bailard, Biehl ve Kaiser'in Beşli Modeli ve Kişilik Puanlamasıdır. Çalışmada Kişilik Puanlaması kullanılmaktadır.

4.1. Kişilik Puanlaması

Katılımcıların katılma ve katılmama durumunu değişen beş puanlık bir likert ölçeği ile seçim yapmalarını sağlamaktadır. Yapılan seçimlerin sonucunda ise yatırımcıların risk ve getiri ilişkilerinin değerlendirmesi ortaya çıkmaktadır. Cevaplar yatırımcıların riske olan tutum ve getiri oranına verdikleri önem derecesini anlaşılır kılmaya çalışmaktadır.

Bu sistem aşağıdaki Tabloda gösterilmektedir (Droms, 2007: 75):

Tablo 4. Pass Sistemine Göre Risk-Getiri Değerlemesi

		Tamamen Hemfikir (5)	Hemfikir (4)	Tarafsız (3)	Fikirlerim Uyuşmuyor (2)	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor (1)
1.	En önemli yatırım hedeflerimden biri sermayeme enflasyon oranından daha fazla kazandıracak uzun vadeli getiri elde etmek.					
2.	Bana gelecek yıllarda sermaye ve/veya faiz kazançlarımın vergisini erteleyecek bir fırsat sağlayabilecek yatırımları tercih ederdim.					
3.	Yatırımlardan kısa vadede yüksek getiri beklemiyorum.					
4.	Benim temel yatırım hedeflerim uzun vadeli dir					
5.	İstikrarlı bir yatırımda normal olarak elde edilebilecek getiriden, potansiyel olarak daha yüksek bir getiri sağlayabilecek bir yatırımın çok istikrarsız fiyat dalgalanmalarını kabul edebilirim.					
6.	Uzun vadeli daha yüksek getiri için, kısa vadeli zarar riskine girebilirim					
7.	Yatırım portföyümün düşük düzeyde likit olmasını finansal olarak kabul edebilecek durumdayım.					

4.2. Bireysel Yatırımcıların Özellikleri

Bireysel yatırımcıları daha iyi anlayabilmek açısından, piyasalarda aktif bir unsur olan bireysel yatırımcıları riske karşı olan tutumları ve yatırım yaparken ne şekilde karar vererek hangi yöntemleri izlediklerini göz ardı etmememiz gerekir.

4.3. Bireysel Yatırımcı Risk Profili

Risk, gelecek zamanda beklenmese de ortaya çıkabilme olasılığı olan bir durumdur. Riske finansal yatırım açısından bakarsak, beklediğimiz getiri miktarının gerçekleşen getiri miktarından farklı olma olasılığıdır (Korkmaz ve Ceylan, 2007: 472). Yatırımcıların her biri risk faktörü karşısında farklı tutum, farklı davranış sergilemektedir.

Yatırımcılar riske karşı gösterdikleri tutumlarına göre üçe ayrılmaktadır. Bunlar: riski seven yatırımcılar, riskten kaçan yatırımcılar ve riske karşı kayıtsız yatırımcılar şeklindedir (Rangantham ve Madhumathi, 2009: 18-19).

- ✓ *Riskten Kaçan Yatırımcılar:* β katsayısı 1'den küçük olan riski sevmeyen yatırımcılardır. Eğilimleri genel olarak volatilesi düşük yatırımlardır. Varlıkları değer kaybetmesin, değer kaybetme riski minimum olsun isterler. Bu sebeple de gelirleri düşük olacaktır (Levinson, 2005: 146). Bu yatırımcılar riskten korkarlar bu sebeple getirisi belli olan alternatiflerden her zaman riski az olanı seçeceklerdir.
- ✓ *Riske Kayıtsız Yatırımcılar:* Yatırımcılar risk durumuna kayıtsız kalmaktadırlar. Riskle ilgilenmezler, hangi yatırımın seçileceği konusuna ise önem vermezler. Fakat yatırım vadesi uzun süreliyse tercihlerini hisse senetlerine yatırımda bulunarak gösterirler (Asness, 1996: 33).
- ✓ *Riski Seven Yatırımcılar:* Bu tür yatırımcıların fayda-verimlilik analizinde β katsayısı 1'den büyüktür. Getiri durumunda %5 artış için alacağı riski %5 den fazla arttırabilir. Risk artışı olurken getiri oranının daha düşük olmasına razıdırlar. Riske karşı bu tutumda olan finansal yönetici kararları firma lehine olmayacaktır (Okka, 2009: 223).

Risk: İstenmeyen ve gerçekleşmesi durumunda zarara yol açabilecek durumlardır (Fuchs, 1992: 682). Sonucunun ne olduğunun bilinmemesi, tahmin edilememesi durumundan kaynaklı istenmeyen bir durumdur (Brunel ve Pinchon, 2004: 2).

Bu kavram tanımlara baktığımızda zihinde olumsuz etki bırakmaktadır. Finansal anlamda da risk durumu zihinde panik yaratabilmektedir. Yatırımcılar her zaman belirsiz şartlarla karşı karşıya kalabilirler ve bu belirsizlik anında verilecek kararlar risk durumunu oluşturur. Risk altında karar vermek olumlu sonuçlar yaratabileceği gibi olumsuz sonuçlarda yaratabilir. Sonuçlara hazır olup bireylerin kendi risk algısını ve risk toleranslarını bilmek önem taşımaktadır.

Bireysel Yatırımcılar Açısından Risk Algısı: Yatırımcıların riske ve getiriye yönelik düşünceleri, pazarı algılamaları kurumsal yatırımcılarda olduğu gibi profesyonel şekilde değildir. Bireysel yatırımcıların kararlarında psikolojik ve demografik faktörler etkilidir (Karan, 2004: 691).

Risk Çeşitleri: Yatırımcılar yatırım yaparken bir takım risklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu riskler sistematik riskler ve sistematik olmayan riskler olarak ikiye ayrılmaktadır.

4.4. Bireysel Yatırımcıların Davranış Biçimi

Yatırımcılar yatırım kararı alırken birçok farklı davranış biçimi göstermekte ve etkilenmektedirler. Bunlar; Psikolojik ve Bilişsel Önyargılar, Hevestikler, Bilişsel Önyargılar, Duygusal Yanılgılar, Zihinsel Muhasebe, Hedonik Düzeltme, Sosyal Etkileşim, Medya, Çerçeveleme Etkisi ve Sürü Davranışı şeklindedir.

5. ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TASARIMI

Araştırma amacına göre temel araştırmadır; kişilik tipleri ile bireysel yatırımcılık konularının incelenmesi ve bu bilgilerle ilgili kuramsal bilgi toplanmasını içermektedir. Uygulanma türüne göre, anket yönteminin kullanıldığı ve ilişki belirlemeye yönelik bir alan araştırmasıdır. Bireylerin kişilik tipleri ve yatırımlarda risk alabilme düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik nicel bir araştırmadır. Bireysel yatırımcıların yatırım yaparken risk alabilme düzeyinin ölçülmesi üzerine yapılmıştır.

Araştırmada MBTI G Formu ve Yatırımcı Psikolojisi başlığı altında açıklanan modellerden William G. Droms (2007) tarafından geliştirilen PASS modeli kullanılmıştır.

Anket çalışmasının ilk kısmında kişilik tiplerini belirlemek için MBTI G Formu kullanılmıştır. İkinci bölümde demografik bilgiler edinmek için sorulara yer verilmiş ve üçüncü bölümde ise William G. Droms'un bireysel yatırımcıların risk eğilimlerini ölçebilmek için 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Tamamen Hemfikir (5), Hemfikir (4), Tarafsız (3), Fikirlerim Uyuşmuyor (2) ve Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor (1) şeklinde kodlanmıştır.

Araştırma çoğunluğu İstanbul il ve ilçelerdeki yatırımcılar olmak üzere çeşitli yatırımcılara uygulanmıştır. Anket çalışması toplam 359 bireysel yatırımcı üzerinde yüz yüze ve internet ortamında gerçekleştirilmiştir.

5.1. MBTI G Formu

MBTI bilişsel fonksiyonlara odaklanan ve ikişerli boyutları bulunan (dışadönüklük-içedönüklük; düşünme-hissetme; yargılama-algılama; duyum-sezgi) ölçme aracıdır. Geliştirilmesinde ki amaç bireylere ait bilişsel tercihleri

değerlendirmektir. MBTI yaşama dair değişkenleri, yaşamda gerçekleşen olayları merkeze alır. Temelde dört boyutta, ikiye bölünmüş tip çiftlerinden toplam 16 adet farklı bileşimi meydana getirmektedir. Bunlar; ENFJ, INFJ, ENFP, INFP, ENTJ, INTJ, ENTP, INTP, ESFJ, ISFJ, ESTP, ESFP, ESTJ, ISTJ, ISTP ve ISFP şeklindedir. Meydana gelen her bileşim, bireye ait olan baskın, çoğu zaman doğuştan gelen özellik ve tercihleri barındıran öğrenme şekillerini ortaya koymaktadır (Keirsey, 1998).

Envanterdeki kişilik profillerini belirleyen harflerin E-I-S-N-T-F-J-P Türkçe karşılığı sırasıyla; formda bulunan E=D (dışadönük), I=İ (içedönük), S=D (duyumsama), N=S (sezgi), T=D (düşünen), F=H (hissetme), J=Y (yargılama), P=A (algılama) şeklindedir.

MBTI G Formu araştırmada, araştırma örneklemindeki mevcut bireysel yatırımcıların risk alabilme düzeylerinin MBTI profilleriyle ilişkisinin olup olmadığını tayin etmek amacıyla kullanılmıştır. Tuzcuoğlu (1996) tarafından dilsel eşdeğerlik, geçerlilik ve güvenilirlik sınamaları yapılmıştır. Böylece Türkçeye kazandırılmış ve envanterin hedef kitledeki uyumunun test edilmesi açısından 130 kişilik grup üzerinde güvenilirlik sınaması yapılmıştır. Testin sonucu olarak Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .73 şeklinde bulunmuştur.

MBTI G Formun 94 adet maddeden oluşur. Envanterde bulunan her madde iki ya da üç tercihlidir. Soruların düzenlenmesi, dikkati odaklama, bilgi edinme, karar verme ve dış dünyayı ele alma boyutlarında puanlama olanağı sağlamaktadır. Dört tip boyuttan birincisi; dışadönüklük-içedönüklük, ikincisi; duyum-sezgi, üçüncüsü; düşünme-hissetme ve dördüncüsü ise; yargılama algılama ikilemelerini içermektedir. Envanterdeki bu 94 maddenin 5 tanesi “a,b,c” tercihlerini içermektedir. Kalan 89 tanesi ise “a”, “b” tercihlerini içermektedir. Maddelerdeki tercihlerden “a” alakalı boyutun ilk tipine, “b” ikinci tipine karşılık gelir.

Cevaplayan bireyin yönelimine göre, envanterdeki sorulara verilen yanıtlar puan alırlar. Envanter uygulanan bireyin yanıtları, her biri ikiye bölünmüş alt sütunu bulunan dört ana sütunda gösterilmektedir. Örneğin; dikkati odaklama boyutunda bulunan bir maddede envanteri cevaplayan bireyin yanıtı dışadönük tercih yönündeysen E’nin puan karşılığı “1” ve I’nın puan karşılığı “0” şeklinde olmaktadır. Dikkati odaklama boyutundaki tüm maddelerin puan değerleri alt alta toplanır. Bu şekilde bu boyutun en yüksek puan elde edeni bulunur. Burada yaptığımızın aynısı bilgi edinme (duyum-sezgi), karar verme (düşünme-hissetme) ve dış dünyayı ele alma (yargılama-algılama) boyutlarında bulunan maddeler içinde uygulanmaktadır. Sonuç olarak dört boyutun her birinde yüksek puanlı olan tipi belirlenerek yan yana yazılır. Böylelikle envantere katılan bireyin MBTI profili belirlenmiş olur.

Aşağıda 4 maddelik örnek bir yanıtlama senaryosuna göre katılan bireyin kişilik profili ENTP yani DSDA şeklinde belirlenmiştir (Akdeniz, 2013; 74).

E-I(D-İ) Boyutu		S-N(D-S) Boyutu		T-F (D-H) Boyutu		J-P (A-Y) Boyutu	
E	I	S	N	T	F	J	P
1	0	0	1	0	1	0	1
1	0	0	1	1	0	0	1
0	1	1	0	1	0	0	1
1	0	0	1	1	0	1	0
E=3 I=1		S=1 N=3		T=3 F=1		J=1 P=3	
↙		↙		↙		↙	
E		N		T		P	

Araştırmada yer alan verilerin çözümlemesinde Varyans Analizi kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS (Statistical For Social Sciences) Windows istatistik paket programı kullanılmıştır.

5.2. Myers Briggs Psikolojik Tip Belirleyicisi

Test toplam olarak 94 adet bilgi seçeneği ile katılımcılara uygulanmıştır. Adı geçen kişilik tiplerini ifade etmek için “Kişilik” kategorik değişkeni ve bunların puanlarına ilişkin puanlama sonuçlarını içeren değişkenler oluşturulmuştur.

Tablo 5. Myers Briggs – Kişilik Profillerinin Dağılımı

MYERS BRIGGS – Kişilikler	Frekans	Yüzde
ENFJ	2	,6
ENFP	3	,8
ENTJ	8	2,2
ENTP	4	1,1
ESFJ	24	6,7
ESFP	16	4,5
ESTJ	120	33,4
ESTP	37	10,3
INFJ	2	,6
INFP	2	,6
INTJ	3	,8

INTP	6	1,7
ISFJ	17	4,7
ISFP	12	3,3
ISTJ	73	20,3
ISTP	30	8,4
Toplam	359	100,0

Tablo incelendiğinde kişilik profilleri içerisinde en öne çıkan %33,4 (120 kişi) “ESTJ” kişilik tipidir. ESTJ kişilik tipi, dışa dönük/duyumsal/düşünce odaklı/yargılayıcı yani Yönetici kişilik tipidir.

5.3. Risk Alma Düzeyleri ile MYERS BRİGGS Psikolojik Eğilimlerin Varyans Analizi

Katılımcıların farklı kişilik puanlarının risk alma düzeyleri üzerinde farklılık gösterip göstermeyeceğine bakılmak üzere,

H_0 : Kişilik puanlarının risk alma düzeyleri ortalamaları eşittir, fark yoktur, ilişki yoktur.

H_1 : Kişilik puanlarının risk alma düzeyleri ortalamaları eşit değildir, fark vardır, ilişki vardır.

Şeklinde hipotezleri araştırılmıştır.

H_0 : Homojenlik vardır.

H_1 : Homojenlik yoktur hipotezleri elde dilen P değeri 0,05’ten büyük ise H_0 kabul, aksi durumda H_1 kabul edilir.

✓ Eşit varyanslık durumuna göre F testi, Brown Forsythe/Welch ile yukarıda bahsedilen H_0 hipotezi grupların farklılığı kabul ya da red edilebilir.

✓ H_0 red edilmesi yani grup ortalamalarının en az birinin farklı olması durumunda çoklu karşılaştırma (Post-Hoc) testlerinden Scheffe ya da Tamhane testleri ile farklılık yaratan grup bulunur.

H_0 : Grup ortalamaları eşittir.

H_1 : Grup ortalamaları eşit değildir çoklu karşılaştırma testleri hipotezlerdir.

Çalışmada kişilik tiplerinin risk alabilme düzeyinde etkisinin olabileceğini gösteren kişilik tipleri ve analizleri aşağıda bahsedilmektedir. İlişkisi olmayan Kişilik tipi ve risk alma düzeyi sorularına yer verilmemiştir.

5.3.1. ENFP Kişilik Tipi

Tablo 6. ENFP Kişilik Puanı F Testi Sonucu

Test of Homogeneity of Variances			
Levene Statistic	df1	df2	Sig.
1,230	4	354	,298

F testi sonucuna göre ENFP kişilik puanlarının Risk Alma Düzeyi grup ortalamaları arasında P (Sig.) değeri $0,000 < 0,05$ olduğundan dolayı farklılık yoktur hipotezini destekleyecek kanıt bulunamamıştır. Bu nedenle H_1 hipotezi kabul edilmiş olup gruplardan en az biri farklıdır.

Tablo 7. ENFP Kişilik Puanı Çoklu Karşılaştırma Test Sonuçları

Multiple Comparisons							
(I) risk_al_duz_1			Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Scheffe	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	Fikirlerim Uyuşmuyor	-,48870	2,46930	1,000	-8,1350	7,1576
		Tarafsız	1,58914	1,76267	,937	-3,8691	7,0473
		Hemfikir	1,89632	1,78466	,889	-3,6300	7,4226
		Tamamen Hemfikir	6,01922*	1,63271	,010	,9634	11,0750
	Fikirlerim Uyuşmuyor	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	,48870	2,46930	1,000	-7,1576	8,1350
		Tarafsız	2,07783	2,31565	,938	-5,0927	9,2484
		Hemfikir	2,38501	2,33243	,903	-4,8375	9,6075
		Tamamen Hemfikir	6,50792	2,21833	,074	-,3612	13,3771
	Tarafsız	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-1,58914	1,76267	,937	-7,0473	3,8691
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-2,07783	2,31565	,938	-9,2484	5,0927
		Hemfikir	,30718	1,56517	1,000	-4,5395	5,1538
		Tamamen Hemfikir	4,43009*	1,38942	,040	,1277	8,7325
	Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-1,89632	1,78466	,889	-7,4226	3,6300
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-2,38501	2,33243	,903	-9,6075	4,8375
		Tarafsız	-,30718	1,56517	1,000	-5,1538	4,5395
		Tamamen Hemfikir	4,12291	1,41722	,078	-,2656	8,5114
	Tamamen Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-6,01922*	1,63271	,010	-11,0750	-,9634
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-6,50792	2,21833	,074	-13,3771	-,3612
		Tarafsız	-4,43009*	1,38942	,040	-8,7325	-,1277
		Hemfikir	-4,12291	1,41722	,078	-8,5114	-,2656

“Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor” grubu ile “Tamamen Hemfikir”, “Tarafsız” grubu ile de “Tamamen Hemfikir” grupları arasında P (Sig.) değeri sırası ile 0,010 ve 0,040 değerleri 0,05’ten küçük olduğundan dolayı fark vardır.

Tablo 8. ENTJ Kişilik Puanı F Testi Sonucu

ANOVA					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1808,487	4	452,122	4,540	,001
Within Groups	35256,137	354	99,594		
Total	37064,624	358			

F testi sonucuna göre ENTJ kişilik puanlarının Risk Alma Düzey1 grup ortalamaları arasında P (Sig.) değeri 0,001 < 0,05 olduğundan dolayı H_0 hipotezi red edilmiş, H_1 hipotezi kabul edilmiş olup gruplardan en az biri farklıdır.

Tablo 9. ENTJ Kişilik Puanı Çoklu Karşılaştırma Test Sonuçları

Multiple Comparisons							
(I) risk_al_duz_1			Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Scheffe	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	Fikirlerim Uyuşmuyor	3,26783	2,51436	,793	-4,5180	11,0537
		Tarafsız	4,27802	1,79483	,227	-1,2798	9,8358
		Hemfikir	2,67000	1,81723	,707	-2,9571	8,2971
		Tamamen Hemfikir	-1,14977	1,66250	,975	-6,2978	3,9983
	Fikirlerim Uyuşmuyor	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-3,26783	2,51436	,793	-11,0537	4,5180
		Tarafsız	1,01020	2,35790	,996	-6,2912	8,3116
		Hemfikir	-,59783	2,37499	1,000	-7,9521	6,7565
		Tamamen Hemfikir	-4,41759	2,25881	,432	-11,4121	2,5769
	Tarafsız	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-4,27802	1,79483	,227	-9,8358	1,2798
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-1,01020	2,35790	,996	-8,3116	6,2912
		Hemfikir	-1,60802	1,59374	,907	-6,5431	3,3271
		Tamamen Hemfikir	-5,42779*	1,41478	,006	-9,8087	-1,0469
	Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-2,67000	1,81723	,707	-8,2971	2,9571
		Fikirlerim Uyuşmuyor	,59783	2,37499	1,000	-6,7565	7,9521
		Tarafsız	1,60802	1,59374	,907	-3,3271	6,5431
		Tamamen Hemfikir	-3,81977	1,44308	,138	-8,2884	,6488
	Tamamen Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	1,14977	1,66250	,975	-3,9983	6,2978
		Fikirlerim Uyuşmuyor	4,41759	2,25881	,432	-2,5769	11,4121
		Tarafsız	5,42779*	1,41478	,006	1,0469	9,8087
		Hemfikir	3,81977	1,44308	,138	-,6488	8,2884

Çoklu karşılaştırma test sonuçları incelendiğinde “Tamamen Hemfikir” grubu ile “Tarafsız” grubu arasında P (Sig.) değeri 0,006 < 0,05 olduğundan dolayı fark vardır.

Tablo 10. ESTJ Kişilik Puanı Welch / Brown-Forsythe Test Sonucu

Robust Tests of Equality of Means				
	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	6,797	4	114,833	,000
Brown-Forsythe	7,374	4	285,759	,000

a. Asymptotically F distributed.

Welch / Brown-Forsythe test sonuçlarına göre ESTJ kişilik puanlarının Risk Alma Düzey1 grup ortalamaları arasında P (Sig.) değeri 0,000 < 0,05 olduğundan dolayı grup ortalamaları arasında farklılıklar vardır H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 11. Kişilik Puanı Çoklu Karşılaştırma Test Sonuçları

Multiple Comparisons							
Tamhane	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	Fikirlerim Uyuşmuyor	,59652	2,15872	1,000	-5,6926	6,8857
		Tarafsız	1,54123	1,82214	,994	-3,6746	6,7571
		Hemfikir	,12684	2,10832	1,000	-5,8856	6,1393
		Tamamen Hemfikir	-5,54605*	1,76940	,022	-10,6134	-,4786
	Fikirlerim Uyuşmuyor	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-,59652	2,15872	1,000	-6,8857	5,6926
		Tarafsız	,94471	1,93365	1,000	-4,7476	6,6370
		Hemfikir	-,46968	2,20541	1,000	-6,8614	5,9221
		Tamamen Hemfikir	-6,14257*	1,88403	,022	-11,7099	-,5753
	Tarafsız	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-1,54123	1,82214	,994	-6,7571	3,6746
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-,94471	1,93365	1,000	-6,6370	4,7476
		Hemfikir	-1,41439	1,87722	,998	-6,7553	3,9266
		Tamamen Hemfikir	-7,08728*	1,48651	,000	-11,2984	-2,8762
	Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-,12684	2,10832	1,000	-6,1393	5,8856
		Fikirlerim Uyuşmuyor	,46968	2,20541	1,000	-5,9221	6,8614
		Tarafsız	1,41439	1,87722	,998	-3,9266	6,7553
		Tamamen Hemfikir	-5,67289*	1,82607	,023	-10,8677	-,4781
	Tamamen	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	5,54605*	1,76940	,022	,4786	10,6134

	Hemfikir	Fikirlerim Uyuşmuyor	6,14257*	1,88403	,022	,5753	11,7099
		Tarafsız	7,08728*	1,48651	,000	2,8762	11,2984
		Hemfikir	5,67289*	1,82607	,023	,4781	10,8677

Çoklu karşılaştırma test sonuçları incelendiğinde “Tamamen Hemfikir” grubu ile diğer tüm grupların test (Sig.) değerleri 0,05’ten küçük olduğundan dolayı farklılık vardır.

Tablo 12. INFP Kişilik Puanı Welch / Brown-Forsythe Test Sonucu

Robust Tests of Equality of Means				
	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	8,387	4	115,541	,000
Brown-Forsythe	8,424	4	290,305	,000

Welch / Brown-Forsythe test sonucuna göre INFP kişilik puanlarının Risk Alma Düzey1 grup ortalamaları arasında P (Sig.) değeri 0,000 < 0,05 olduğundan dolayı grup ortalamalarının arasında fark varlılık vardır, H₁ hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 13. INFP Kişilik Puanı Çoklu Karşılaştırma Test Sonuçları

Multiple Comparisons							
Tamhane	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	Fikirlerim Uyuşmuyor	-2,47217	1,94744	,904	-8,1340	3,1896
		Tarafsız	-1,42494	1,71089	,995	-6,3208	3,4710
		Hemfikir	-,01737	1,90802	1,000	-5,4610	5,4263
		Tamamen Hemfikir	5,15674*	1,62897	,021	,4871	9,8264
	Fikirlerim Uyuşmuyor	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	2,47217	1,94744	,904	-3,1896	8,1340
		Tarafsız	1,04724	1,74033	1,000	-4,0539	6,1484
		Hemfikir	2,45481	1,93447	,904	-3,1509	8,0605
		Tamamen Hemfikir	7,62892*	1,65986	,000	2,7300	12,5278
	Tarafsız	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	1,42494	1,71089	,995	-3,4710	6,3208
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-1,04724	1,74033	1,000	-6,1484	4,0539
		Hemfikir	1,40757	1,69611	,995	-3,4150	6,2301
		Tamamen Hemfikir	6,58168*	1,37469	,000	2,6856	10,4778
	Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-,01737	1,90802	1,000	-5,4263	5,4610
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-2,45481	1,93447	,904	-8,0605	3,1509
		Tarafsız	-1,40757	1,69611	,995	-6,2301	3,4150
		Tamamen Hemfikir	5,17411*	1,61343	,016	,5853	9,7630
	Tamamen Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-5,15674*	1,62897	,021	-9,8264	-,4871
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-7,62892*	1,65986	,000	-12,5278	-2,7300
		Tarafsız	-6,58168*	1,37469	,000	-10,4778	-2,6856
		Hemfikir	-5,17411*	1,61343	,016	-9,7630	-,5853

Çoklu karşılaştırma test sonuçları incelendiğinde, “Tamamen Hemfikir” grubu ile diğer tüm grupların test (Sig.) değerleri 0,05’ten küçük olduğundan dolayı farklılık vardır.

Tablo 14. ISFP Kişilik Puanı Welch / Brown-Forsythe Test Sonucu

Robust Tests of Equality of Means				
	Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Welch	4,536	4	110,455	,002
Brown-Forsythe	4,265	4	253,049	,002

Welch / Brown-Forsythe test sonuçlarına göre ISFP kişilik puanlarının Risk Alma Düzey1 grup ortalamaları arasında P (Sig.) değeri 0,002 < 0,05 olduğundan dolayı grup ortalamaları arasında farklılık vardır, H₁ hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 15. ISFP Kişilik Puanı Çoklu Karşılaştırma Test Sonuçları

Multiple Comparisons							
Tamhane	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	Fikirlerim Uyuşmuyor	-5,14348	2,34881	,285	-12,0083	1,7214
		Tarafsız	-4,16173	1,79467	,205	-9,3146	,9911
		Hemfikir	-2,56053	2,01544	,901	-8,3173	3,1963
		Tamamen Hemfikir	,76047	1,78113	1,000	-4,3520	5,8730
	Fikirlerim Uyuşmuyor	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	5,14348	2,34881	,285	-1,7214	12,0083
		Tarafsız	,98175	2,04306	1,000	-5,1123	7,0758
		Hemfikir	2,58295	2,23947	,947	-3,9845	9,1504
		Tamamen Hemfikir	5,90394	2,03118	,061	-,1600	11,9678
	Tarafsız	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	4,16173	1,79467	,205	-,9911	9,3146
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-,98175	2,04306	1,000	-7,0758	5,1123
		Hemfikir	1,60120	1,64898	,983	-3,0899	6,2923
		Tamamen Hemfikir	4,92219*	1,35262	,004	1,0919	8,7525
	Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	2,56053	2,01544	,901	-3,1963	8,3173
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-2,58295	2,23947	,947	-9,1504	3,9845
		Tarafsız	-1,60120	1,64898	,983	-6,2923	3,0899
		Hemfikir					

	Tamamen Hemfikir	3,32099	1,63424	,362	-1,3239	7,9659
Tamamen Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-,76047	1,78113	1,000	-5,8730	4,3520
	Fikirlerim Uyuşmuyor	-5,90394	2,03118	,061	-11,9678	,1600
	Tarafsız	-4,92219*	1,35262	,004	-8,7525	-1,0919
	Hemfikir	-3,32099	1,63424	,362	-7,9659	1,3239

Çoklu karşılaştırma test sonuçları incelendiğinde, “Tamamen Hemfikir” grubu ile “Tarafsız” grubu test (Sig) değeri 0,05’ten küçük olduğundan dolayı farklılık vardır.

Tablo 16. ISTJ Kişilik Puanı F Testi Sonucu

ANOVA					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2305,584	4	576,396	4,068	,003
Within Groups	50161,374	354	141,699		
Total	52466,958	358			

F testi sonucuna göre ISTJ kişilik puanlarının Risk Alma Düzey1 grup ortalamaları arasında P (Sig.) değeri 0,003 < 0,05 olduğundan dolayı H_0 hipotezi red edilmiş, H_1 hipotezi kabul edilmiş olup gruplardan en az biri farklıdır.

Tablo 17. ISTJ Kişilik Puanı Çoklu Karşılaştırma Test Sonuçları

Multiple Comparisons							
(I) risk_al_duz_1			Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Scheffe	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	Fikirlerim Uyuşmuyor	-1,38696	2,99913	,995	-10,6739	7,9000
		Tarafsız	-1,47284	2,14087	,976	-8,1022	5,1565
		Hemfikir	-1,78684	2,16759	,954	-8,4989	4,9252
		Tamamen Hemfikir	-6,40853*	1,98303	,035	-12,5491	-,2680
	Fikirlerim Uyuşmuyor	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	1,38696	2,99913	,995	-7,9000	10,6739
		Tarafsız	-,08588	2,81251	1,000	-8,7950	8,6232
		Hemfikir	-,39989	2,83289	1,000	-9,1721	8,3723
		Tamamen Hemfikir	-5,02157	2,69430	,483	-13,3646	3,3215
	Tarafsız	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	1,47284	2,14087	,976	-5,1565	8,1022
		Fikirlerim Uyuşmuyor	,08588	2,81251	1,000	-8,6232	8,7950
		Hemfikir	-,31400	1,90101	1,000	-6,2006	5,5726
		Tamamen Hemfikir	-4,93569	1,68755	,076	-10,1613	,2899
	Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	1,78684	2,16759	,954	-4,9252	8,4989
		Fikirlerim Uyuşmuyor	,39989	2,83289	1,000	-8,3723	9,1721
		Tarafsız	,31400	1,90101	1,000	-5,5726	6,2006
		Tamamen Hemfikir	-4,62169	1,72131	,128	-9,9518	,7084
	Tamamen Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	6,40853*	1,98303	,035	,2680	12,5491
		Fikirlerim Uyuşmuyor	5,02157	2,69430	,483	-3,3215	13,3646
		Tarafsız	4,93569	1,68755	,076	-,2899	10,1613
		Hemfikir	4,62169	1,72131	,128	-,7084	9,9518

Çoklu karşılaştırma test sonuçları incelendiğinde, “Tamamen Hemfikir” grubu ile “Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor” grubu arasında P (Sig.) değeri 0,035 < 0,05 olduğundan dolayı fark vardır.

Özetle, Risk Alma Düzey1 “En önemli yatırım hedeflerimden biri sermayeme enflasyon oranından daha fazla kazandıracak uzun vadeli getiri elde etmek” şeklindedir. ENFP, ENTJ, ESTJ, INFP, ISTP, ISTJ kişilik puanlarının Risk Alma Düzey1 arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır.

5.4. Kişilik Puanları ve Risk Alma Düzey5 İncelemesi

Tablo 18. ESTJ Kişilik Puanı F Testi Sonucu

ANOVA					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1365,366	4	341,341	2,622	,035
Within Groups	46090,250	354	130,198		
Total	47455,616	358			

F testi sonucuna göre ESTJ kişilik puanlarının Risk Alma Düzey5 grup ortalamaları arasında P (Sig.) değeri 0,035 < 0,05 olduğundan dolayı H_0 hipotezi red edilmiş, H_1 hipotezi kabul edilmiş olup grup ortalamalarından en az biri farklıdır.

Tablo 19. ESTJ Kişilik Puanı Çoklu Karşılaştırma Test Sonuçları

Multiple Comparisons							
(I) risk_al_duz_5			Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Scheffe	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	Fikirlerim Uyuşmuyor	-,63137	2,10842	,999	-7,1602	5,8975
		Tarafsız	1,58969	1,74915	,935	-3,8267	7,0060
		Hemfikir	-3,47504	1,93009	,519	-9,4517	2,5016
		Tamamen Hemfikir	1,62289	2,35653	,976	-5,6742	8,9200

	Fikirlerim Uyuşmuyor	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	,63137	2,10842	,999	-5,8975	7,1602
		Tarafsız	2,22106	1,85372	,838	-3,5191	7,9612
		Hemfikir	-2,84367	2,02533	,741	-9,1152	3,4279
		Tamamen Hemfikir	2,25425	2,43515	,930	-5,2863	9,7948
	Tarafsız	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-1,58969	1,74915	,935	-7,0060	3,8267
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-2,22106	1,85372	,838	-7,9612	3,5191
		Hemfikir	-5,06473	1,64805	,048	-10,1680	,0386
		Tamamen Hemfikir	,03320	2,13168	1,000	-6,5677	6,6341
	Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	3,47504	1,93009	,519	-2,5016	9,4517
		Fikirlerim Uyuşmuyor	2,84367	2,02533	,741	-3,4279	9,1152
		Tarafsız	5,06473	1,64805	,048	-0,0386	10,1680
		Tamamen Hemfikir	5,09793	2,28249	,291	-1,9699	12,1658
	Tamamen Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-1,62289	2,35653	,976	-8,9200	5,6742
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-2,25425	2,43515	,930	-9,7948	5,2863
		Tarafsız	-,03320	2,13168	1,000	-6,6341	6,5677
		Hemfikir	-5,09793	2,28249	,291	-12,1658	1,9699

Çoklu karşılaştırma test sonuçları incelendiğinde, “Hemfikir” grubu ile “Tarafsız” grubu arasında P (Sig.) değeri $0,048 < 0,05$ olduğundan dolayı fark vardır.

Tablo 20. ISFP Kişilik Puanı F Testi Sonucu

ANOVA					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1491,467	4	372,867	2,589	,037
Within Groups	50975,491	354	143,999		
Total	52466,958	358			

F testi sonucuna göre ISFP kişilik puanlarının Risk Alma Düzey5 grup ortalamaları arasında P (Sig.) değeri $0,037 < 0,05$ olduğundan dolayı farklılık vardır, H_0 hipotezi red edilmiş ve alternatif hipotez kabul edilmiştir. Gruplar arası farklılık vardır.

Tablo 21. ISF Kişilik Puanı Çoklu Karşılaştırma Test Sonuçları

Multiple Comparisons								
(I) risk_al_duz_5			Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval		
						Lower Bound	Upper Bound	
LSD	Fikirlerim Uyuşmuyor	Hiç	Fikirlerim Uyuşmuyor	-,11458	2,21734	,959	-4,4754	4,2462
		Tarafsız	Tarafsız	4,39592*	1,83952	,017	,7782	8,0137
			Hemfikir	,29018	2,02980	,886	-3,7018	4,2822
			Tamamen Hemfikir	3,07010	2,47827	,216	-1,8039	7,9441
	Fikirlerim Uyuşmuyor	Hiç	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	,11458	2,21734	,959	-4,2462	4,4754
		Tarafsız	Tarafsız	4,51050*	1,94948	,021	,6765	8,3445
			Hemfikir	,40476	2,12997	,849	-3,7842	4,5937
			Tamamen Hemfikir	3,18468	2,56096	,214	-1,8519	8,2213
	Tarafsız	Hiç	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-4,39592*	1,83952	,017	-8,0137	-,7782
		Fikirlerim Uyuşmuyor	Fikirlerim Uyuşmuyor	-4,51050*	1,94948	,021	-8,3445	-,6765
			Hemfikir	-4,10574*	1,73319	,018	-7,5144	-,6971
			Tamamen Hemfikir	-1,32581	2,24181	,555	-5,7347	3,0831
	Hemfikir	Hiç	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-,29018	2,02980	,886	-4,2822	3,7018
		Fikirlerim Uyuşmuyor	Fikirlerim Uyuşmuyor	-,40476	2,12997	,849	-4,5937	3,7842
			Tarafsız	4,10574*	1,73319	,018	,6971	7,5144
			Tamamen Hemfikir	2,77992	2,40041	,248	-1,9409	7,5008
	Tamamen Hemfikir	Hiç	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-3,07010	2,47827	,216	-7,9441	1,8039
		Fikirlerim Uyuşmuyor	Fikirlerim Uyuşmuyor	-3,18468	2,56096	,214	-8,2213	1,8519
			Tarafsız	1,32581	2,24181	,555	-3,0831	5,7347
			Hemfikir	-2,77992	2,40041	,248	-7,5008	1,9409

*, The mean difference is significant at the 0.05 level.

Tablo incelendiğinde “Tarafsız” olanlar “Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor”, “Fikirlerim Uyuşmuyor” ve “Hemfikir” gruplarından farklılık göstermektedir.

Özetle, Risk Alma Düzey5 “İstikrarlı bir yatırımda normal olarak elde edilebilecek getiriden, potansiyel olarak daha yüksek bir getiri sağlayabilecek bir yatırımın çok istikrarsız fiyat dalgalanmalarını kabul edebilirim” şeklindedir. ESTJ ve ISTJ kişilik puanlarının risk alma düzey5 grup ortalamaları arasında farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır.

5.5. Kişilik Puanları ve Risk Alma Düzey6 İncelenmesi

Tablo 22. INTJ Kişilik Puanı F Testi Sonucu

ANOVA					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1114,816	4	278,704	2,796	,026
Within Groups	35287,128	354	99,681		
Total	36401,944	358			

F testi sonucuna göre INTJ kişilik puanlarının Risk Alma Düzey6 grup ortalamaları arasında P (Sig.) değeri $0,026 < 0,05$ olduğundan dolayı H_0 hipotezi red edilmiş, H_1 hipotezi kabul edilmiş olup gruplardan en az biri farklıdır.

Tablo 23. INTJ Kişilik Puanı Çoklu Karşılaştırma Test Sonucu

Multiple Comparisons								
(I) risk_al_duz_6				Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
							Lower Bound	Upper Bound
Scheffe	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	Fikirlerim Uyuşmuyor	-3,00684	1,93615	,661	-9,0022	2,9886	
		Tarafsız	2,79455	1,60371	,552	-2,1714	7,7605	
		Hemfikir	1,10608	1,64093	,978	-3,9751	6,1873	
		Tamamen Hemfikir	,02434	1,73820	1,000	-5,3581	5,4068	
	Fikirlerim Uyuşmuyor	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	3,00684	1,93615	,661	-2,9886	9,0022	
		Tarafsız	5,80139*	1,80374	,037	,2160	11,3868	
		Hemfikir	4,11292	1,83690	,288	-1,5752	9,8010	
		Tamamen Hemfikir	3,03118	1,92430	,648	-2,9275	8,9899	
	Tarafsız	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-2,79455	1,60371	,552	-7,7605	2,1714	
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-5,80139*	1,80374	,037	-11,3868	-,2160	
		Hemfikir	-1,68847	1,48237	,862	-6,2787	2,9018	
		Tamamen Hemfikir	-2,77021	1,58938	,552	-7,6918	2,1514	
	Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-1,10608	1,64093	,978	-6,1873	3,9751	
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-4,11292	1,83690	,288	-9,8010	1,5752	
		Tarafsız	1,68847	1,48237	,862	-2,9018	6,2787	
		Tamamen Hemfikir	-1,08174	1,62692	,979	-6,1196	3,9561	
	Tamamen Hemfikir	Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-,02434	1,73820	1,000	-5,4068	5,3581	
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-3,03118	1,92430	,648	-8,9899	2,9275	
		Tarafsız	2,77021	1,58938	,552	-2,1514	7,6918	
		Hemfikir	1,08174	1,62692	,979	-3,9561	6,1196	

Çoklu karşılaştırma test sonuçları incelendiğinde “Fikirlerim Uyuşmuyor” grubu ile “Tarafsız” grubu arasında P (Sig.) değeri $0,037 < 0,05$ olduğundan dolayı fark vardır.

Tablo 24. ISTJ Kişilik Puanı F Testi Sonucu

ANOVA					
	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1523,659	4	380,915	2,647	,033
Within Groups	50943,299	354	143,908		
Total	52466,958	358			

F testi sonucuna göre ISTJ kişilik puanlarının Risk Alma Düzey6 grup ortalamaları arasında P (Sig.) değeri $0,033 < 0,05$ olduğundan dolayı farklılık vardır, H_0 hipotezi red edilmiş ve alternatif hipotez kabul edilmiştir. Gruplar arası farklılık vardır.

Tablo 25. ISTJ Kişilik Puanı Çoklu Karşılaştırma Test Sonuçları

(I) risk_al_duz_6			Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Fikirlerim Uyuşmuyor	Hiç	Fikirlerim Uyuşmuyor	-,89444	,58159	,538	-2,4891	,7002
		Tarafsız	,76302	,48173	,509	-,5578	2,0839
		Hemfikir	,01744	,49291	1,000	-1,3341	1,3689
		Tamamen Hemfikir	-,25000	,52213	,989	-1,6816	1,1816
Fikirlerim Uyuşmuyor		Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	,89444	,58159	,538	-,7002	2,4891
		Tarafsız	1,65747*	,54181	,020	,1719	3,1431
		Hemfikir	,91189	,55178	,465	-,6010	2,4248
		Tamamen Hemfikir	,64444	,57803	,799	-,9404	2,2293
Tarafsız		Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-,76302	,48173	,509	-2,0839	,5578
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-1,65747*	,54181	,020	-3,1431	-,1719
		Hemfikir	-,74558	,44528	,451	-1,9665	,4753
		Tamamen Hemfikir	-1,01302	,47742	,213	-2,3221	,2960
Hemfikir		Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	-,01744	,49291	1,000	-1,3689	1,3341
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-,91189	,55178	,465	-2,4248	,6010
		Tarafsız	,74558	,44528	,451	-,4753	1,9665
		Tamamen Hemfikir	-,26744	,48870	,982	-1,6074	1,0725
Tamamen Hemfikir		Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor	,25000	,52213	,989	-1,1816	1,6816
		Fikirlerim Uyuşmuyor	-,64444	,57803	,799	-2,2293	,9404
		Tarafsız	1,01302	,47742	,213	-,2960	2,3221
		Hemfikir	,26744	,48870	,982	-1,0725	1,6074

Tablo 7.5.6.32 incelendiğinde “Tarafsız” olanlar “Fikirlerim Hiç Uyuşmuyor” grupları farklılık göstermektedir.

Özetle, Risk Alma Düzey6 “Uzun vadeli daha yüksek getiri için, kısa vadeli zarar riskine girebilirim” şeklindedir. INTJ ve ISTJ kişilik puanlarının risk alma düzey6 grupları arasında farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır.

KAYNAKÇA

- Asan Hatice (2011), Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçi Özellikleri ile Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Asness, C. (1996). Why Not 100% Equities”. *The Journal Of Portfolio Management* Vol : 22, No: 2, Ateş, Metin. Kişilik. www.merih.net, Erişim Tarihi: 04.01.2010.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik* (İ. D. Erguvan Sarıoğlu Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Ceylan, A., & Korkmaz, T. (2006). *Sermaye piyasası ve Menkul Değer Analizi*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Cloninger Susan, Conceptual Issues in Personality Psychology, Corr ve G. Matthews (Editörler), *The Cambridge Handbook of Personality Psychology*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Cüceoğlu Doğan, İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991. Estrada, Javier, “Law and Behavioral Economics”, 2001.
- Fuchs, Margorie (1992), *Longman Dictionary of American English Workbook*, Longman.
- Given, B. K. (1996), “Learning Styles; a Synthesized Model” *Journal of Accelerated Learning and Teaching*, Vol. 21, No. 1-2, s.11-44.
- Jung, Carl Gustav. “Analitik Psikolojinin Temel İlkeleri,” Cem, İstanbul, 1992.
- Lawrence, G. D. (1993). *People types & tiger stripes*. Gainesville, FL: Center for Applications of Psychological Type.
- McCaulley, M. H. (2000a). Myers-Briggs Type Indicator: A bridge between counseling and consulting. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, 52(2), 117-132.
- Myers, I. B. (1998). *Introduction to type*. Mountain View, CA: Consulting Psychologist Press.
- Okka, O. (2009). *Analitik Finansal Yönetim (Teori ve Problemler)*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özgü, H. (1976), *Psikoloji Dünyasının Üç Büyükleri* (Freud, Adler, Jung), Ararat Yayınevi, İstanbul.
- Sarıkamış, C. (1998). *Sermaye Pazarları*. İstanbul: Alfa Basım.
- Tversky, A., and Kahneman, D. (1973). Availability: A Heuristic for Judging Frequency and Probability. *Cognitive psychology*, 5(2), 207-232.
- Veznadaroğlu, R. L. ve A. O. Özgür (2005), “Öğrenme Stilleri: Tanımlamalar”, *Modeller ve İşlevleri*, 4, 2, s.1-16. (<http://www.ilkogretim-online.org.tr>) (14-08-2009).